

A dachau
órásmaster

CARLY SCHABOWSKI
A
dachau
órásmeſter

Kossuth Kiadó

A fordítás alapja:
Carly Schabowski: *The Watchmaker of Dachau*
First published in Great Britain in 2021 by Bookouture,
an imprint of Storyfire Ltd.

Fordította
Nádori Attila

Szerkesztette
Bukovenszki-Nagy Eszter

Borítóterv
whittakerbookdesign.com

ISBN 978-963-636-534-9

Minden jog fenntartva

Copyright © Carly Schabowski 2021
Hungarian edition © Kossuth Kiadó 2025
Hungarian translation © Nádori Attila 2025
Borítófotó © Arcangel, Alamy és Shutterstock

*Apámnak, aki nagyon szerette az első könyvemet,
és aki reményeim szerint ezt is szeretni fogja.*

PROLÓGUS

Cornwall, Anglia

1980

A hideg téli levegő a résnyire nyitott ablakon át beszivárgott a hálósobába, és hűsen cirógatta őt álmában, hiába húzta a fejére a takarót.

Arra ébredt, hogy fázik az orra. Tudta, hogy kimászhatna az ágyból, és egyszerűen becsukhatná az ablakot, de sohasem tette, akkor se, ha esett, akkor se, ha havazott, és jégvirágok nőttek az ablaküvegen. Élvezte a szabadságot, hogy ő dönti el, nyitva legyen-e az ablak, vagy csukva. Hiába tudta, hogy bolondság, a szokásává – sőt szinte kényszerre – vált, és nem tudta elengedni.

Megfordult az ágyban, szembe az ablakkal, hagyta, hogy a takaró lecsússzon a fejéről. A fény lassan talált rá a földre, a szobát a tél eleji reggel iszapszínű derengése töltötte be. Odakint az égen bíbor és szürke felhők fojtották vissza a nap áttörni igyekvő sugarait.

Ideje volt felkelni.

Megborzongott, de nem a hidegtől, hanem a felismeréstől, hogy nemsokára elkezdődik, és neki szembe kell néznie

vele, szembe kell néznie mindannyiukkal, és meg kell mutatnia, ki volt ő egykor.

Összeszedte magát, a lábát egy táncos eleganciájával lendítette ki az ágyból, és a lábujjait hajlítgatva igyekezett serkenetni a vér keringését. Nekikezdett az öltözködésnek. A húzott derekú, búzavirágkék ruháját vette fel, haját laza kontyba fogta össze. Futó pillantással végigmérte magát az egész alakos tükörben, amelyből most egy fiatal nő nézett vissza. Aztán megállt, tágabbra nyitotta a szemét, és azt látta, aki valójában volt: finom ráncok és ősz hajtincsek mutatták az elmúlt éveket, de még a percek, a másodpercek is. Az idő a teste minden részén nyomot hagyott.

Ajkát halvány rózsaszín rúzzsal festette ki, sápadt orcáját némi púderrel pirosította, ezzel a készülődést befejezettek nyilvánította. Már elindult kifelé a hálószobából, amikor jobb kezével átfogta bal csuklóját. Ujjai vékony, puha bőrt tapintottak. *Majdnem elfelejtettem!*

Kinyitotta az ékszerdobozt, és kivett belőle egy aranyórát. A pántjába foglalt ékkövek tompán csillogtak a reggeli fényben. Miközben felcsatolta, kinézett az ablakon.

Havazni kezdett.

ELSŐ FEJEZET

Isaak

1945. január

Az ég fekete bársonyát mintha fényes tűk szúrták volna át. Isaak a csillagokat nézte, és azt várta, hogy valamelyik mindjárt megmozdul, átszáguld a végtelen űrön, halvány fénycsíkot és egy évre elegendő kívánságot hagyva maga után.

Lélegzetének fehér ködje a feje fölött lebegett kavargva, mint a tűznyelők lángcsóvája. Hamarosan beismerte vereségét, és leeresztette tekintetét, hogy figyelje lépteit a roppanó jégkéreggel borított mély hóban.

Csönd vette körül, de nem szorongott tőle, inkább megnyugtatta. A csöndben nincs fenyegetés, nincs halál. Csak ha csönd volt, akkor tudta, hogy ő és a többiek biztonságban vannak.

Elért az utcasarokig, amelyet születése óta ismert, de most, hogy hó takarja be, mégis idegen világnak tűnik, tisztábbnak, fényesebbnek. Gyerekkorában ezeken az utcákon játszott a barátaival, miközben az apja a műhelyében dolgozott, ahol nemcsak órákat javított, de záratokat, lakatokat és bármi egyebet, amit mások nem tudtak megreparálni. A legbüszkébb akkor volt, ha sikerült megfejtenie egy utazóórának

vagy egy ékszerdoboz zárjának bonyolult működését. Az öreg esténként ragyogó arccal mesélte el, hogyan sikerült megbirkóznia aznapi feladványával, például egy zseborával, amelyet Angliából küldött valaki, mert kivételes szakértelme miatt kifejezetten őt ajánlották az illetőnek. Egy másik alkalommal Münchenből jött hozzá egy hölgy egy forgóingás asztali órával, amelynek ingája kicsiny körhintát formázott, rajta aprócska aranyegerek ültek. Isaak esténként lenyűgözve hallgatta apja történeteit az idő mechanikájáról meg bezárt kincsesládákról, és úgy érezte, nem csupán elromlott tárgyak megjavításáról, hanem valódi, átélt kalandokról hall.

Miközben átkelt az utca túloldalára a műhely felé, amely most már az övé volt, fejét csóválva elhessentette az emlékeket. Jobbra nézett, balra nézett, állt egy pillanatig, hogy megbizonyosodjon róla, a csönd még mindig a barátja. Félre-söprögette a kulcslyukban összegyűlt havat, és a mozdulattól a karjára kristályporfátyol szállt az ajtóról, láthatóvá téve a csillogot, amelyhez hasonlót a kabátján is viselt.

Az ajtózár kattánása visszhangot vert az utcán, és Isaak úgy csitította le, mint apa a zajongó gyermekét. Éppen belépett az ajtón, amikor az alacsony tetőről nagy adag hó csúszott le hangos puffanással. Érezte, hogy szíve hevesebben kezd verni. Lassan, óvatosan becsukta az ajtót, de visszanezve még látta, hogy lábnyomait már majdnem betakarták a sűrűn hulló nagy pelyhek.

Nem merte felkapcsolni a mennyezetről lógó csupasz villanykörte, inkább gyertyát gyújtott. A tejfehér viasz hamar megolvadt és félrecsurgott.

A műhely immár csaknem egy éve zárva volt. A por vastag rétegben ült meg a vitrineken, elhomályosítva a bronzból, ezüstből, aranyból készült órák csillogását. A sarokban álló nagy ingaóra tompa, visszhangzó kattánásokkal számlálta a másodpercek múlását.

Isaak leült a pult mögött, a padlódeszkák megreccsentek a szék lábai alatt. A gyertyát a pultra tette, aztán masszírozni kezdte fájós lábát. A gyerekkori sérüléséből adódó merevség hidegben mindig fájdalmasabbá vált, az izmokat és inakat ugyanaz a félelem feszítette, mint amit a szívében érzett.

Lehajolt, négykézlábra ereszkedett. Köszvénytől görbe ujjjaival félrehúzta az egyik deszkát, és az alatta lévő üregből kivette nagyapja zsebóráját. Visszaült a székre, és felpattintotta az óra aranyozott fedelét. A mutatókon 3 óra 20 perckor fagyott meg az idő. Isaak ujjja hegyével megkocogtatta az üvegét, mintha az apró mozdulat életre kelthette volna a szerkezetet.

– Bolond – suttogetta bele a némaságba. – Bolond vénember.

Zsebre akarta tenni az órát, hogy hazavigye, de tudta, hogy nem teheti. Most csak meglátogatott egy régi barátot, egy emléket, egy közeli családtagot. Hanna, a felesége tíz évvel ezelőtt halt meg, még mielőtt a világ megbolondult, még mielőtt a család Berlinben élő tagjait összegyűjtötték és elvittek, hogy aztán eltűnjenek az örök éjben.

Isaak most már tudta, hova lettek, de akkor olyan volt, mintha egyszer csak köddé váltak volna. Most örült, hogy Hanna ezt nem érte meg.

Visszazárta az óra fedelét, ujját körbefuttatta a sima, domború fémkorongon. Régebben akart rá valami vésetet, de soha nem tudta eldönteni, milyen kép vagy írás legyen az. Most

letette az órát a munkaasztalra, elővette a fiókból a finom gravírozó vésőket, és lassan, módszeresen belevészte a fedélbe a nevét: *Isaak Schüller*, majd ezt: *Emlékezzetek rám!* 1945. január.

Amikor befejezte, ráfújta az aranyozásra, hogy eltávolítsa róla a port és a piciny fémgorgácsokat, majd megtörölgette az órát, kendőbe takarta, és visszatette a padló alatti rejtekhelyre, egy aranyfejű szöggel rögzítve a deszkát.

Egy perccel sem időzött tovább a műhelyben. Nem nézett hátrahagyott kincseire, egy pillantást sem vetett Hanna bekeretezett fényképére, amely a polcon állt a kék bőrbe kötött pénztárkönyvei mellett.

Isaak egy lélegzettel elfújta a gyertyát, kinyitotta az ajtót, azután jobbra-balra kinézett az utcára, végül kilépett. Nem zárta be maga mögött az ajtót, ahogy máskor: mi értelme volna? Zsebre dugott kézzel, a jeges szélről védekezően lehajtott fejjel indult hazafelé. Bal lába hosszabb nyomot hagyott a hóban, ahogy sántítva húzta a jobb után.

Kis házikója a falun kívül, egy völgyben állt. A völgy két oldalán hullámzó dombokat tavasztól őszig virágözön borította, élénkpiros pipacsok, kék búzavirágok, hosszú szárú margaréták lengedeztek a lágy szellőben. Isaak megállt, elnézte a völgyet, a házának sötét sziluettjét odalent, és reménykedett, hogy fogja látni még egy tavaszon. Talán igen, gondolta. Kis falu ez, pár száz lélek lakja szétszórtan a rétek, szántóföldek között. A rendőrség előírta, hogy a zsidók sárga csillagot viseljenek a ruhájukon, és adják át üzletüket az államnak, de még nem vittek el senkit közülük. Isaak órasműhelyéhez

sem nyúlt senki: a Nagynémet Birodalom nem mutatott érdeklődést az ő apró kincsei iránt.

Ahogy folytatta útját, csiklandozást érzett a tarkóján, mint amikor Hanna könnyű csókot lehelt rá, miközben ő az óráival bíbelődött. Hátrafordult, mintha arra számítana, a felesége most is ott áll mögötte krémszínű gyapjúsáljába bugyolálva, a hidegtől kipirult arccal. Persze egyedül volt.

– Bolond vénember – mondta újra, most hangosan, és felnevetett. A fáradtság és a hideg csapta be az érzékeit, gondolta. Éppen megfordult volna, amikor egy pár sárgás fényű autóreflektor tűnt fel, a fénycsókák fel-le ugráltak, ahogy a kocsik a kátyús úton zötykölődött feléje.

Azt álmodta, hogy újra gyermek. A nyár vadvirágok vastag szőnyegét terítette a völgyre, a fák lombja a zöld ezernyi árnyalatában pompázott az ég kékje előtt. Hanyatt feküdt, a fűszálak a nyakát csiklandozták. Hanna ott hevert mellette, és ő megfogta a kezét. Álmában is érezte bőre melegét és hajának édes illatát. De ránézni nem mert, attól félt, akkor rögtön eltűnik. A fákon varjak károgtak, szarkák cserregtek, hogy a lármaival elriasszák fiókáiktól az ellenségeket. Amikor éppen elhallgattak, verebek és cinkék csivitelése adott lágyabb háttérzenét.

– Most már kelj föl – nógatta Hanna.

– Nem akarok!

– Ne legyél már ilyen, Isaak! Tudod, hogy muszáj.

– De te hova mész? – Isaak végül feléje fordult, de nem Hanna imádott, gyerekesen gömbölyded arcát, pisze orrát,

mandula formájú, zöld és borostyánszín szemeit látta, hanem egy vastag bajuszos férfarcot, és benne egy szürke szempárt.

– Keljen már fel! – kiáltotta az idegen.

Isaak szeme azonnal kerekre nyílt.

– Hol vagyok? – motyogta.

– Órák óta aludt rám dőlve. Teljesen elzsibbadt a karom. Tulajdonképpen hagytam volna még aludni, de muszáj felállnom.

Isaaknak is elzsibbadt a lába, az álla alá felhúzott térdei fájtak, bőre alá mintha tűket szúrtak volna, amikor megmozdult.

– Álljon föl maga is egy percre, de ne tovább, mert elfoglalják a helyét – mondta a szürke szemű férfi.

Isaak bizonytalanul feltápáskodott, a marhavagon deszkafalának dőlt, és megrázogatta a lábait. Körbenézett. A réseken és szellőzőnyílásokon beszivárgó nappali fény épp csak megvilágította a vagon aljában heverő, kabátokba, pokrócokba burkolódzó alakokat. A tömeg szorosan összepréselődött, mint egy óriási alomnyi macskakölyök, ahogy egy kis meleget keresnek anyjuk mellett.

Isaak fázó ujjait lehelgette. A marhavagonban dermesztő hideg volt, de hiába húzott át a jeges szél a réseken, nem tudta elűzni a mosdatlan emberi testek savanyú bűzét.

A szürke szemű férfi is felállt Isaak mellé.

– Sokáig aludt – mondta neki. – A nevem Elias. Kezet is nyújthatnék, de ezt itt talán mellőzhetjük.

– Isaak Schüller.

– Szerencsés ember maga, hallja.

– Szerencsés? Miért?

– Mert magát csak most hozták ide, pár órája. Én már napok óta itt vagyok, de tulajdonképpen még nekem is szerencsém van, ezek közül néhányan már egy hete vannak itt bezárva.

Isaak újra körülnézett. Észrevett egy sápadt, sovány arcú asszonyt, aki két alvó gyereket ölelt magához. Láttá, ahogy álmukban a szemgolyójuk ide-oda rebben a lehunyt szemhéjuk alatt. Isaak remélte, hogy még sokáig alszanak, mert nem lett volna képes elviselni a tekintetüket.

– Ha úgy vesszük, még ők is szerencsések – folytatta Elias. – Láttam olyan vagont, amibe annyi embert zsúfoltak, hogy leülni sem lehetett. El tudja képzelni, milyen lehet egy hétig állni?

– Hova visznek minket? – Isaak tovább lehelgette a kezeit, lélegzetének párája kis fehér felhőként lebegett előtte.

– Ki tudja azt... Én Köln mellől kerültem ide, amazok ott Csehországból, de van itt pár francia is. Tudja, hogy vérzik a feje?

Isaak megtapogatta a tarkóját: fájdalmas dudort érzett, és megalvadt vércsomót a hajában. Ujjbegyein bíborszín maszatot látott.

– Elég rémes állapotban volt, amikor feldobták ide. Azt hittük, már nem is él. Ami engem illet, irigyeltem is ezért.

Isaak keze egy kicsit reszketett, ujjait hajlítgatva próbálta merev ízületeit bejáratni.

– Egyáltalán nem emlékszem, mi történt. Már majdnem hazaértem, amikor autólámpákat vettem észre. Erre még emlékszem, azután már semmire.

– Jobb is így – jegyezte meg sorstársa. Ahogy a vonat kanyarodott, majd egyenesbe érve gyorsított, Elias egész testével Isaaknak dőlt. – Én mindenre emlékszem. Egy iskola-épületbe tereltek minket, és csak egyetlen bőröndnyi holmit hozhattunk. Azt mondták, áttelepítenek minket.

– Nem azt csinálják.

– Persze hogy nem. Hülyének néznek minket, azt hiszik, nem tudunk a légerekről. Teljesen világos, hogy hova megyünk. Amint mondtam, szívesebben haltam volna meg, mint hogy végigcsináljam ezt az egészet.

A szerelvény hirtelen lassítani kezdett, fékek csikorgása hallatszott, a mozdony gőze beszivárgott a marhavagon padlózatának résein. Isaak Elias karjába kapaszkodott, akik pedig mostanáig feküdtek, lassan felültek, riadt arccal, fáradt szemüket dörgölve. Miután a vonat rázkódva megállt, az emberek kezdtek feltápáskodni, ki a gyerekeit, ki a poggyászát gyűjtötte maga mellé.

– Megálltunk – mondta Isaak tompán.

Egy kisfiú az arcát a vagonajtó részéhez nyomva igyekezett kilesni.

– Látsz valamit? – szólt valaki hátulról.

– Nem tudom, azt hiszem, ez egy állomás. Csak lábakat látok.

– Mezítláb vannak? – kérdezte egy másik gyerek.

– Nem, csizmában, fekete csizmákat látni. Közelednek.

– Gyere és ülj ide vissza! – intette az anyja.

– Magának nincs poggyásza? – kérdezte Elias, ahogy Isaak üres, reszkető kezére pillantott.

A vagonban mindenki a bőröndjét, utazótáskáját, hátizsákját markolta. Isaak a kabátzsebébe mélyesztette a kezét, de még abban sem volt semmi a házának kulcsán kívül.

– Ne is törődjön vele! Végül is, mit hozzon az ember egy ilyen útra? Ruhát? Étet? Könyvet? Nekem annyira kevés idő jutott összepakolni, hogy a végén felkaptam a műkedvelő fafaragók és asztalosok havilapját, és azt raktam be. Nem is tudom, hogy került hozzám, soha nem olvastam. El tudja ezt képzelni?

A másik férfi szóáradata megnyugtatta Isaakot. Úgy érezte, amíg Elias beszél hozzá, addig nem történik semmi baj.

– Először a kottáimat akartam elhozni, de aztán úgy gondoltam, ahova megyek, ott biztosan nem lesz zongora. Most mégis bánom egy kicsit, az anyámtól örököltem őket, vigasztalna, ha a kezemben foghatnám a füzeteket.

Isaak arra gondolt, ő mit hozott volna magával. A zöld háziköntösét, amelyet a hálósobában, a hintaszék támlájára terítve hagyott, az ezüstnyelű fésű- és hajkefekészletet, amely a feleségéé volt, és amely most is a komód tetején feküdt, mellette a pumpás parfümszóróval, amelyet mindig megszagolt, ha fel akarta idézni Hanna illatát.

Vajon ki fogja gondját viselni a háznak? Beköltözik majd valaki, és ott fog lakni az ő könyvei és ruhái között?

Egyszer csak valaki felrántotta a marhavagon tolóajtáját. Isaak a nyakát nyújtogatva próbált kinézni a szabadba. Az emberek egyesével másztak le a kocsiból a köves peronra, amelyet fű és gyom vert fel, mintha maga az élet próbálná megmutatni magát még itt is. Az éjszaka megfagyott latyak szürke

halmokban állt. A hasonlóan szürke ég vastag, sűrű felhői friss havat ígértek.

A rámpákat pillanatok alatt megtöltő embertömeget az örök kisebb csoportokba lökdösték, elkülönítve a nőket és a férfiakat.

– Oda tedd le a csomagodat! – Az Isaak előtt álló, hidegtől kivörösödött arcú férfi barna gyapjúkabátot viselt, rajta karszalaggal, és Dávid-csillaggal a mellén. – Süket vagy?! Azt mondtam, oda, a kocsira! Gyerünk!

Elias előrelépett, és kis barna bőrröndjét a taligára tette, amelyet már elborítottak a poggyászok.

– Nem kell aggódni, nem kell aggódni – ismételte a barna kabátos. – Vissza fogjátok kapni. Hé, te! Mondtam már neked is, hogy oda! – fordult újra Isaakhoz.

– Nincs nálam semmi – felelte egyszerűen.

– Semmi? Egy zsidó, akinek nincs semmije? – A férfi a sárga csillagra bökött Isaak mellén.

Isaak csak széttárta a karját.

A kápó úgy vigyorgott rá, mintha csak egy efféle alakra várt volna eddig. Odalépett egy SS-tiszthez, aki a tömegtől kicsit távolabb cigarettázott, vastag fekete kabátjának gallérja felhajtván, hogy védje a nyakát a hidegtől. Isaakot egy hatalmas varjúra emlékeztette.

A fekete varjú hallgatta, amit a barna kabátos mond neki, aztán bajuszát halvány vigyor húzta félre, és a csikket egy latyakkupacba pöckölte. Isaak elképzelte, ahogy a cigarettavég kis szisszenéssel kialszik, mint otthon a gyertyák.

A két férfi feléje indult, ő pedig Eliasra nézett, aki éppen egy újabb sorstársával osztotta meg dilemmáját, hogy nem

inkább a kottáit kellett volna-e magával hoznia az asztalosok magazinja helyett.

– Neve?

A bajuszos SS-tiszt legalább egy fejjel volt magasabb Isaaknál.

– Schüller. Isaak Schüller.

– A kápóm azt mondja, nem hozott magával semmit.

– Így igaz, kérem tisztelettel.

– Semmit?

– Semmit, uram.

Isaak érezte, hogy veríték csorog a hóna alatt, pedig a lélegzete kis felhőként lebegett a fagyos levegőben.

– Tényleg semmit.

A bajusz újból megrándult. A tiszt valamit súgott a kápónak, amitől az elvgyorodott. A botja végét hirtelen Isaak gyomorszájába dőfte, amitől ő a földre csuklott, és összegömbölyödött a fájdalomtól. A bot ekkor a hátára és a veséjére sújtott.

– Nyújtsd ki a lábad!

A fájdalmak ellenére Isaak a hátára fordult, és kinyújtott lábbal feküdt a rámpán. Kapkodva, szaggatottan lélegzett. A kápo melléje térdelt, és átkutatta a kabátzsebeit. Arcára csalódás ült ki, amikor nem talált sem ékszert, sem órát, sem tárcát. Aztán mégis elmosolyodott, és egy bőrből készült tokot emelt ki a belső zsebből. Úgy tartotta az SS-egyenruhás alak elé, mint egy győzelmi tróféát.

– Szóval semmi, ugye?! – mondta a bajuszos. – Felállni!

Isaak tenyerét a kövezetre támasztva nagy nehezen talpra állt, görnyedten, kezét a gyomrára szorítva. Balra nézett, Eliast kereste, az egyetlen ismerős arcot, mintha segítséget remélhetne

tőle. Útitársát azonban már odébb terelték, és harminc másik férfival együtt felsorakoztatták háttal a rámpáknak, a barakkok és a szögesdrót kerítés irányába nézve.

Elias így ismét az SS-tiszt felé fordult. Az kinyitotta a börtököt, és értetlenül nézte a benne lapuló apró ezüst és arany szerszámokat. Kivett egy finom csavarhúzó, Iszaak belegravírozott nevére meredt.

– Mik ezek?

– Ez az apámé volt – nyögte Iszaak, közben úgy érezte, a tüdeje mintha összezúzódott volna. – És most már az enyém.

– De mire való?

– Órákhoz. Én, kérem, órákat javítok, meg zenélő dobozokat, ékszereket, néha játékokat.

– Játékokat?

– Igen, kérem, gyermekjátékokat.

– Gőzgépet nem?

Iszaak csak megrázta a fejét.

– Szóval órákat. Meg tudna javítani egy álló ingaórát?

– Az bonyolult, és sokáig tarthat, de igen, meg tudom csinálni.

A bajuszos visszatette a csavarhúzó a tokba, és érdeklődéssel kérdezte:

– Ért máshoz is?

Iszaak megpróbált visszaemlékezni, mi mindent javított élete során.

– Zárakhoz, némelyik rádióhoz..., de nem mindegyikhez... De igazából én órás vagyok, kérem.

Az SS arcáról eltűnt az érdeklődés. A zsebébe tette Iszaak szerszámkészletét, és a fejével a rövidebbik sor felé bökött,

amelyben Elias is állt, távolabb a másik sortól, amelyik már elindult egy fekete kapu és az őrtornyok irányába.

– Itt várj, amíg nem szól valaki, hogy indulás! – A kápó belökte Isaakot a sorba.

A férfiak a hidegtől reszketve álltak, kezüket a zsebeikbe mélyesztve, és nézték az előttük elterülő lágert és az épületek kéményeiből gomolygó sűrű, fekete füstöt.